

VIỆT NAM TRONG NỖ LỰC TOÀN CẦU CHỐNG BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU

Tuần hành trước thềm Hội nghị thượng đỉnh Liên hợp quốc về BĐKH tại New York (9.2014)

ThS PHẠM VĂN TẤN

Phó Cục trưởng Cục Khí tượng thủy văn và BĐKH
Bộ Tài nguyên và Môi trường

Mỗi năm biến đổi khí hậu (BĐKH) có thể làm kinh tế thế giới tổn thất 1,2 nghìn tỷ USD; khiến hơn 4,5 tỷ người phải sống tại các khu vực có nguy cơ cao bị ảnh hưởng bởi các hiện tượng thời tiết cực đoan, như hạn hán, mưa lớn, lũ lụt, bão, lốc xoáy... Chống BĐKH đang là mối quan tâm chung của toàn nhân loại, đặc biệt là với Việt Nam - một trong những quốc gia bị ảnh hưởng nghiêm trọng nhất.

BĐKH - Mối lo toàn cầu

Theo báo cáo của Liên hợp quốc, nguyên nhân của hiện tượng BĐKH, 90% là do con người gây ra, 10% là do tự nhiên. Những tác động từ BĐKH đã khiến nhiệt độ toàn cầu trong thế kỷ XX tăng 0,55°C và dự báo tiếp tục tăng 2-5°C trong thế kỷ XXI, kèm theo đó là những ảnh hưởng nghiêm trọng đến môi trường và hậu quả nặng nề cho muôn loài, trong đó có con người.

Các nghiên cứu cũng cho thấy, mỗi năm BĐKH có thể làm kinh tế thế giới tổn thất 1,2 nghìn tỷ USD; khiến hơn 4,5 tỷ người (khoảng 64% dân số toàn cầu) phải sống tại các khu vực có nguy cơ cao bị ảnh hưởng bởi các hiện tượng thời tiết cực đoan, như nóng hoặc lạnh bất thường, hạn hán, mưa lớn, lũ lụt, bão, lốc xoáy... Nhiệt độ trung bình toàn cầu trong 10 tháng của năm 2014 đã tăng lên mức cao nhất kể từ năm 1880 và tháng 10.2014 cũng là tháng 10 nóng nhất từ trước đến nay. Lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính đã lên tới hơn 40 tỷ tấn so với 32 tỷ tấn vào năm 2010. Theo "Dự án Carbon toàn cầu", lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính đang tăng nhanh và chỉ hai thập kỷ tới sẽ vượt quá ngưỡng được coi là an toàn để thế giới có thể đạt mục tiêu kiềm chế nhiệt độ toàn cầu tăng dưới 2°C so với thời kỳ tiền công nghiệp.

Trước những thách thức về tác động tiêu cực của BĐKH, mặc dù còn nhiều tranh cãi và bất đồng song nhìn chung thế giới đang xích lại gần nhau hơn trong cuộc chiến chống BĐKH. Ngày 23.9.2014, đại diện của các quốc gia trên thế giới đã tập trung tại New York (Mỹ) để tham gia Hội nghị thượng đỉnh Liên hợp quốc về BĐKH. Đây được cho là hội nghị quy tụ đông đảo nhất các vị lãnh đạo của thế giới, kể từ Hội nghị các nước thành viên Công ước khung về BĐKH (UNFCCC) năm 2009 tại Copenhagen (Đan Mạch), với gần 120 tổng thống, thủ tướng và nhiều nhà lãnh đạo cấp cao của các nước. Ngoài ra, còn có đông đảo các đại diện của giới khoa học, tài chính, doanh nghiệp, các nhà hoạt động môi trường và báo giới. Trước thềm Hội nghị, hàng trăm nghìn người đã tuần hành chống BĐKH với các khẩu hiệu “Khí hậu đang bị đe dọa”, “Lãnh đạo thế giới phải hành động”, “Không có Kế hoạch B cho trái đất”, “Loài người thay đổi phong cách sống chứ không thay đổi khí hậu”. Phát biểu khai mạc Hội nghị, Tổng thư ký Liên hợp quốc đã nhấn mạnh, BĐKH là “mối đe dọa hòa bình và thịnh vượng đối với hàng tỷ người”.

Tiếp theo đó, đầu tháng 12.2014 tại Lima, Peru đã diễn ra Hội nghị lần thứ 20 các Bên tham gia Công ước khung của Liên hợp quốc về BĐKH (COP20), Hội nghị lần thứ 10 các bên tham gia Nghị định thư Kyoto (CMP10). Hội nghị có sự tham gia của quan chức đến từ 196 quốc gia và vùng lãnh thổ tham gia UNFCCC. Đây là hội nghị cuối cùng trước thời hạn chót cho việc đạt được một hiệp định mới về khí hậu tại vòng thảo luận năm sau (2015) tại Pháp, thay thế cho Nghị định thư Kyoto sẽ hết hạn vào năm 2020. Hiệp định mới sẽ phải là một văn kiện tổng quan, tham vọng và mang tính ràng buộc pháp lý nhằm đưa cả Mỹ và Trung Quốc - hai nền kinh tế có lượng khí thải lớn - tham gia để có thể hoàn thành mục tiêu cắt giảm lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính, nguyên nhân gây ra hiện tượng trái đất nóng lên hiện nay. Tuy nhiên, các nước phát triển

và các nước đang phát triển vẫn bất đồng về trách nhiệm trong việc cắt giảm khí thải gây hiệu ứng nhà kính cũng như mức đóng góp tài chính để giúp những nước bị ảnh hưởng nhiều nhất của tình trạng trái đất ấm lên ứng phó hiệu quả với các tác động ngày càng mạnh từ tình trạng này. Các nước đang phát triển cho rằng, các nước giàu phải chịu mức cắt giảm lượng khí thải lớn hơn, vì các nước này một thời gian dài trong quá khứ đã thải khí CO₂ khiến trái đất nóng lên; còn các nước công nghiệp phát triển thì giữ quan điểm rằng, một số nước đang phát triển như Trung Quốc và Ấn Độ đang sử dụng lượng than đá quá lớn trong các ngành kinh tế để thúc đẩy tăng trưởng nhanh, do vậy lượng khí thải cần cắt giảm cũng phải nhiều hơn. Hiện Trung Quốc là quốc gia thải khí CO₂ nhiều nhất thế giới, còn Ấn Độ thì đứng thứ tư (tiếp sau Mỹ và Liên minh châu Âu). Theo lịch trình ban đầu, Hội nghị Lima kết thúc vào ngày 12.12.2014 sau 12 ngày làm việc, nhưng mâu thuẫn sâu sắc giữa các nước phát triển và đang phát triển khiến các cuộc đàm phán kéo dài thêm 32 giờ. Cuối cùng, Hội nghị đã đạt được một số kết quả, trong đó quan trọng nhất là đã thông qua “Hiệu triệu Lima cùng hành động vì khí hậu” và 5 trụ cột cơ bản của Thỏa thuận 2015 gồm: (1) thích ứng, (2) giảm nhẹ, (3) tăng cường năng lực và chuyển giao công nghệ, (4) tài chính và (5) minh bạch trong các hoạt động ứng phó và hỗ trợ. Mặc dù kết quả của COP20 chưa đáp ứng được đòi hỏi của cộng đồng thế giới, song dù sao nó cũng tạo ra những tiền đề quan trọng chuẩn bị cho COP21 tại Pari vào năm nay.

Việt Nam ưu tiên chống BĐKH

Việt Nam là một trong các quốc gia bị ảnh hưởng nghiêm trọng nhất do tác động của BĐKH, đặc biệt là do tác động của nước biển dâng, vì có đường bờ biển dài, dân cư tập trung đông tại các vùng đồng bằng ven biển và các hoạt động kinh tế phụ thuộc nhiều vào nông nghiệp, tài nguyên thiên nhiên và lâm nghiệp. Theo các số liệu nghiên cứu, trong khoảng 50 năm qua (1958-2007), nhiệt độ trung bình năm tại Việt Nam đã tăng 0,5-0,7°C, mực nước biển trung bình đã dâng thêm 20 cm. Những dự báo mới nhất cho thấy, nhiệt độ trung bình của Việt Nam có thể tăng thêm 4°C và mực nước biển có thể dâng thêm 100 cm vào năm 2100, và nếu nước biển dâng đến 1 m thì các vùng đồng bằng ven biển của Việt Nam sẽ ngập từ 19 đến 38%, gây ảnh hưởng nghiêm trọng trực tiếp đến đời sống, xã hội và an ninh lương thực của Việt Nam.

Nhận thức rõ tầm quan trọng của cuộc chiến chống BĐKH, Việt Nam rất tích cực tham gia cùng cộng đồng quốc tế thúc đẩy đạt được các thỏa thuận đa phương ứng phó với BĐKH. Phát biểu tại Hội nghị thượng đỉnh

Liên hợp quốc về BĐKH tại New York vừa qua, thay mặt Chính phủ Việt Nam, Phó Thủ tướng, Bộ trưởng Ngoại giao Phạm Bình Minh khẳng định: Việt Nam luôn ưu tiên đẩy mạnh các hoạt động đối phó và thích ứng với BĐKH, và đã đề ra các định hướng giảm phát thải khí nhà kính, đặc biệt đã đặt mục tiêu giảm cường độ phát thải khí nhà kính 8-10% so với năm 2010, giảm lượng tiêu hao năng lượng tính trên GDP 1-1,5%/năm.

Tại COP20, đoàn Việt Nam do Thứ trưởng Bộ Tài nguyên và Môi trường Trần Hồng Hà dẫn đầu với sự tham gia của nhiều bộ/ngành liên quan. Tại phiên họp toàn thể, đoàn Việt Nam đã có hai lần phát biểu nêu quan điểm của mình; đã đệ trình lên Ban thư ký COP20 các đề xuất của mình; đệ trình lên Ban thư ký UNFCCC Báo cáo cập nhật hai năm một lần lần thứ nhất của Việt Nam (BUR1). Việt Nam là một trong những quốc gia đang phát triển đầu tiên trên thế giới đệ trình BUR1. Đây là minh chứng cụ thể, thiết thực về thực hiện cam kết của Việt Nam cùng cộng đồng quốc tế ứng phó với BĐKH. Đoàn Việt Nam cũng đã chia sẻ với thế giới về việc xây dựng dự thảo Báo cáo dự kiến đóng góp do quốc gia xác định (iNDC); tích cực tham gia thảo luận tại các phiên họp, thảo luận các vấn đề kỹ thuật của các Ban hỗ trợ của COP20/CMP10 như: Các cơ chế tài chính theo Công ước và Nghị định thư; Báo cáo tổng hợp của đánh giá lần thứ 5 của Ban liên chính phủ về BĐKH (AR5); Phương pháp báo cáo cho Hội nghị các bên (COP); Cơ chế quốc tế Vácava về tổn thất và thiệt hại... Đại diện các bộ/ngành của Việt Nam đã chủ trì, tham gia chia sẻ, trao đổi kinh nghiệm thực hiện ứng phó với BĐKH của Việt Nam tại hàng chục hội thảo, tọa đàm bên lề Hội nghị. Đáng chú ý là: kinh nghiệm xây dựng Dự kiến đóng góp do quốc gia quyết định (iNDC) và xây dựng thực hiện hoạt động giảm nhẹ phù hợp điều kiện quốc gia (NAMA); kinh nghiệm sử dụng hiệu quả và tiết kiệm năng lượng; kinh nghiệm xây dựng và thực hiện tăng trưởng xanh; các tọa đàm về hợp tác song phương, đa phương, khu vực ASEAN cho ứng phó BĐKH...

Song song với việc tham gia cùng cộng đồng quốc tế, Việt Nam cũng đã và đang tích cực triển khai nhiều biện pháp cụ thể để ứng phó với BĐKH. Với trách nhiệm là cơ quan đầu mối của Chính phủ thực hiện Công ước khung của Liên hợp quốc về BĐKH và Nghị định thư Kyoto, ngành Tài nguyên và Môi trường đã chủ trì xây dựng và triển khai thực hiện Chương trình hành động của Chính phủ thực hiện Nghị quyết số 24/NQ-TW về chủ động ứng phó với BĐKH, tăng cường quản lý tài nguyên và bảo vệ môi trường; Khung chính sách cho các năm 2010 đến 2015 thuộc Chương trình hỗ trợ ứng phó với BĐKH (SP-RCC); Triển khai xây

dựng Đề án tăng cường mật độ điểm đo khí tượng, đo mưa tự động; phối hợp với Bộ Quốc phòng xây dựng hệ thống dịch vụ quan trắc phục vụ công tác dự báo khí tượng thủy văn, đặc biệt là dự báo mưa, lũ; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ tiên tiến, hiện đại, đào tạo cán bộ và tăng cường hợp tác quốc tế nhằm nâng cao chất lượng dự báo. Hệ thống quan trắc và dự báo khí tượng thủy văn từng bước được đầu tư, nâng cấp và hiện đại hóa; công nghệ dự báo tiên tiến, hiện đại đã được đưa vào sử dụng; nhờ đó đã tăng thời gian dự báo bão và áp thấp nhiệt đới, các đợt không khí lạnh gây rét đậm, rét hại để các địa phương và nhân dân chủ động ứng phó kịp thời.

Trong thời gian tới, ngành tiếp tục tập trung xây dựng, trình Chính phủ dự án Luật Khí tượng thủy văn. Huy động nguồn lực thực hiện Chiến lược phát triển ngành khí tượng thủy văn quốc gia đến năm 2020; Chiến lược, Kế hoạch hành động quốc gia về BĐKH và các dự án, nhiệm vụ thuộc Chương trình mục tiêu quốc gia ứng phó với BĐKH, Chương trình hỗ trợ ứng phó với BĐKH (SP-RCC). Xây dựng, trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt hệ thống kiểm kê khí nhà kính; Đề án tổng thể ứng phó với BĐKH vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Thực hiện Nghị quyết của Ủy ban Thường vụ Quốc hội về xây dựng dự án, công trình trọng điểm khu vực Đồng bằng sông Cửu Long, chủ trì phối hợp với các nhà tài trợ xây dựng và vận động nguồn vốn. Thực hiện hiệu quả các nhiệm vụ của Văn phòng Ủy ban quốc gia về BĐKH; chuẩn bị tốt nội dung cho Đoàn Việt Nam tham dự các cuộc họp đàm phán về BĐKH, đặc biệt là COP21 tại Pháp.

Tiếp tục đẩy mạnh công tác truyền thông, nâng cao nhận thức về nguy cơ của BĐKH và những biện pháp thích ứng, giảm nhẹ BĐKH. Mở rộng và đa dạng hóa các hoạt động khí tượng thủy văn; triển khai có hiệu quả việc xã hội hóa công tác khí tượng thủy văn, đặc biệt là công tác dự báo và thông tin phục vụ cho các hoạt động phát triển kinh tế - xã hội. Theo dõi chặt chẽ tình hình thời tiết, khí tượng thủy văn để tham mưu, chỉ đạo kịp thời trong công tác phòng, chống thiên tai; tăng cường công tác kiểm tra việc thực hiện các văn bản quy phạm pháp luật về cảnh báo, dự báo thiên tai, khí tượng thủy văn, công tác thanh tra, giải quyết các vụ việc vi phạm hành lang an toàn kỹ thuật trạm khí tượng thủy văn tại các địa phương... Qua đó, góp phần xây dựng đất nước phát triển bền vững và cùng cộng đồng quốc tế bảo vệ hệ thống không khí của trái đất ☞